

Návrh zákona o psychologických a psychoterapeutických službách

Stručný popis návrhu a odůvodnění ze dne 25. 4. 2022

Název návrhu zákona: Zákon o psychologických a psychoterapeutických službách

Implementace práva EU: Ne

Definice problému

V České republice působí odhadem **asi 10 000 psychologů**, z toho asi 10 % v rámci rezortu zdravotnictví a 90 % mimo něj, a **zhruba 2 400 psychoterapeutů**, z toho asi polovina v rámci rezortu zdravotnictví a zhruba polovina mimo něj. Nutno dodat, že tyto profesní skupiny se vzájemně prolínají (např. mnozí psychologové poskytují, mají-li k tomu kvalifikaci, také psychoterapii; někteří psychologové a psychoterapeuti působící ve zdravotnictví vykonávají navíc také svou soukromou praxi). Psychologové a psychoterapeuti poskytují své služby obvykle v rámci pracovního či obdobného poměru nebo na základě živnostenského oprávnění.

Psychologické a psychoterapeutické služby jsou poskytovány **v mnoha rezortech a oblastech státní i soukromé sféry** – např. zdravotnictví, sociální služby, školství a akademická sféra, doprava, ozbrojené a bezpečnostní sbory, soudně znalecká činnost, služby poskytované v soukromé sféře. Psychologové a psychoterapeuti působící ve zdravotnictví i mimo něj se významnou měrou podílejí na péči o duševní zdraví, vč. prevence rozvoje závažných psychických obtíží. Vykonávají při tom rozmanité a vysoce odborné činnosti, které mohou mít závažné dopady na život jednotlivců i společnosti jako takové. To klade na tyto profese vysoké nároky, vč. nároků na dodržování základních standardů v oblasti kvalifikace, postupů a etiky. Tyto **standardy však mnohdy chybí, jsou neúplné nebo nevyzpytatelné**.

Stávající právní úprava poskytování psychologických a psychoterapeutických služeb je roztržštěná, různorodá a neúplná. Některé oblasti vztahů reguluje částečně, některé vůbec. Dílčí úpravy se zpravidla týkají výčtu činností a požadované kvalifikace pro vykonávání psychologické specializace (např. psycholog ve zdravotnictví, školní psycholog, psycholog poskytující služby na základě živnostenského zákona). Někdy je požadavek na minimální kvalifikaci zcela nedostačující - např. pro výkon vázané živnosti Psychologické poradenství a diagnostika postačuje bakalářský stupeň ve studijním oboru psychologie, kvalifikaci lze dokonce zcela nahradit „garancí“ odpovědného zástupce. A někde regulace kvalifikace zcela chybí (např. psychoterapie mimo zdravotnictví, firemní psychologové vykonávající činnosti v zaměstnaneckém poměru, bezpečnostní sbory – zde je obvykle kvalifikace upravena alespoň vnitřními předpisy). V některých případech jsou upraveny dílčí podmínky a postupy poskytování služeb, zpravidla jde o postup při provádění psychologických vyšetření za účelem zjišťování osobnostní způsobilosti k výkonu některých povolání či činností (např. osobnostní způsobilost příslušníků bezpečnostních sborů, osobnostní způsobilost pedagogických pracovníků, dopravně psychologická vyšetření). Kromě několika málo rezortů a oblastí působení psychologů a psychoterapeutů (např. zdravotnictví) nejsou upraveny další podmínky poskytování těchto služeb, např. prohlubování a udržování kvalifikace, nakládání s psychologickou dokumentací, mlčenlivost a poskytování informací či ochrana psychologických metod a postupů.

Vzhledem k působení psychologů a psychoterapeutů napříč různými rezorty a oblastmi a **absenci společné právní úpravy**, která by upravovala základní standardy poskytování psychologických a psychoterapeutických služeb, **neexistuje také žádná zastřešující instituce nebo organizace**, která by je sjednocovala a podporovala jejich spolupráci, dohlížela na kvalitu poskytovaných služeb, poskytovala metodické vedení a zastávala zájmy těchto profesionálů a jejich klientů.

K čemu stávající stav vede v praxi?

- K poskytování služeb osobami s nedostatečnou kvalifikací nebo bez ní.
- K obtížné orientaci klientů v psychologických a psychoterapeutických službách a potřebné kvalifikaci jejich poskytovatelů a v důsledku toho ke zvýšenému riziku využívání nekvalitních služeb, vč. služeb, které jsou s psychologickými či psychoterapeutickými službami zaměnitelné.
- K nejednotnosti v postupech psychologů a psychoterapeutů, kteří mnohdy sami nevědí, jak postupovat, např. v oblasti nakládání s psychologickou dokumentací, poskytování informací apod.

– a to nejen z důvodu roztříštěné, nepřehledné nebo neúplné právní úpravy, ale také např. v důsledku rozporů s „nezáväznými“ etickými standardy profese.

- K různorodým podmínkám pro poskytovatele stejných služeb, jak se např. ukázalo v průběhu pandemie Covid-19, kdy psychologům a psychoterapeutům vykonávajícím činnosti v rámci živnosti bylo poskytování služeb opakovaně zakázáno, zatímco v jiných oblastech (např. zdravotnictví, bezpečnostní sbory aj.) byly tyto služby nadále poskytovány bez větších omezení.
- K nízké ochraně profese.
- K velmi limitované postižitelnosti poskytovatelů služeb a omezené možnosti klientů domoci se pomoci.

To vše pak vede především **k nízké ochraně klientů a zvýšenému riziku jejich poškození.**

Cíl návrhu zákona

Navrhovaným zákonem bude upravena oblast vztahů subjektů při poskytování psychologických a psychoterapeutických služeb (tj. profesionálů, kteří poskytují služby, a adresátů těchto služeb), která zvláště dosud není v právním řádu upravena. Návrh zákona počítá s ustavením profesí psycholog a psychoterapeut coby svobodných povolání obdobně, jako je to u jiných povolání s významným dopadem na život občanů ČR - například advokáti, architekti, lékaři, farmaceuti a další profese.

Základní body regulace

- **Požadavek na minimální kvalifikaci psychologa a psychoterapeuta a ochrana titulů obou profesí.**
- **Vymezení psychologických a psychoterapeutických služeb a jejich poskytovatelů.**
- **Zakotvení základních standardů poskytování psychologických a psychoterapeutických služeb**, vč. etických standardů a prohlubování a udržování kvalifikace.
- **Regulace dalších podmínek poskytování služeb** - mlčenlivost a poskytování informací, ochrana psychodiagnostických metod a nakládání s psychologickou dokumentací.
- **Komora - profesní samospráva** (psychologická a psychoterapeutická komora), její orgány a fungování, samostatné sekce pro obě profese a další členění dle specializací, činnosti (vč. akreditačních řízení), kárné řízení, vedení seznamu poskytovatelů služeb (psychologů, psychoterapeutů a FO/PO poskytujících tyto služby jejich prostřednictvím), působnost komory.
- **Přestupky a sankce** – zejm. poskytování psychologických a psychoterapeutických služeb nebo služeb s nimi zaměnitelnými osobami nesplňujícími kvalifikační a další podmínky dle tohoto zákona.

Přepokládané přínosy regulace

- **Zvýšení kvality a dostupnosti psychologických a psychoterapeutických služeb.**
- **Zvýšení ochrany klientů**, vč. usnadnění jejich orientace v těchto službách a jejich poskytovatelích a zefektivnění možnosti dovolat se pomoci a nápravy v případě pochybení odborníka nebo nekvalifikované osoby.
- **Zvýšení ochrany a prestiže obou profesí.**

Principy a pojetí návrhu zákona

1. **Obecnost a přehlednost:** Obecná úprava týkající se všech psychologů a psychoterapeutů – tj. zákonná úprava by měla být co nejobecnější a přehledná; konkrétnosti, které není nutné upravit zákonem, by řešily komory, případně upravovaly prováděcí předpisy.
2. **Respektování již existující legislativy vztahující se k jednotlivým specializacím:** Stávající právní úprava, resp. jednotlivé předpisy vztahující se k psychologickým či psychoterapeutickým službám, se týkají jednotlivých specializací (např. činnost psychologů a poskytování psychoterapie ve zdravotnictví, psychologické služby v bezpečnostních sborech, činnost akreditovaných dopravních psychologů); zákon by neměl být v rozporu s touto stávající legislativou, bude ji však sjednocovat a doplňovat v bodech, kde regulace chybí – zejména zakotvení základních standardů poskytování těchto služeb, které jsou společné pro tyto profese napříč jednotlivými oblastmi a specializacemi.
3. **Směřování ke sjednocování a podpoře spolupráce psychologů a psychoterapeutů napříč všemi oblastmi a rezorty.**